

čen časopis („Učit. Tovarš“); gimnastično društvo „Sokol“ (od 1862. leta) in pa patriotični klub „narodna čitalnica“ (1862) s 327 udi.

Zunaj Ljubljane najbolj razširjeno in najbolj koristno društvo je pa „društvo sv. Mohora“ v Celovcu (z 17.414 udi), katerega je vredil škof Slomšek in je že izdalo mnogo koristnih knjig za narod. V Celovcu je tudi politično društvo „Trdnjava“; v Idriji se je osnovalo društvo v podporo narodnih šol na Kranjskem; razun tega ste še katoliški družbi v Ljubljani in Mariboru.

Vsakemu slavistu je znana Ljubljanska licealna knjižnica, v kateri se med drugimi rokopisi hrani znameniti supraselski rokopis. Stari rokopisi (XIV.—XVII. veka) so v knjižnici kneza Auersperga.

Tudi muzej, bogoslovsko semenišče, gimnazija in Frančiškanski samostan imajo zanimive knjižnice.

Med učilišči se v Ljubljani nahaja: gimnazija (imela je 1870. leta 474 učencev), realka (244 učencev), duhovsko semenišče, kmetijsko-gospodarska šola, živinozdravniška šola, nekoliko nižjih in privatnih zavodov. Zunaj Ljubljane ste v Kranjski vojvodini še dve gimnaziji in ena gozdarska šola.

Ljudskih šol je 248 in bilo je v njih 1868. leta 32.215 učencev (med temi je 21 nemških šol, 167 slovenskih, 60 pa mešanih). V vseh šolah, očitnih in privatnih, bilo je okoli 35.000 učencev, tako, da pri 482.000 prebivalcih na 130 ljudi pride en učenec. Če pa pozor obrnemo na razmero nemškega naseljenja k slovenskemu (32.000 Nemcev in 450.000 Slovencev), vidimo, da ena ljudska šola pride na 2000 Slovencev in 1500 Nemcev. Rezultat je znamenit, ker do 1848. leta so bile vse šole po nemškem stroji. Naj še povem, da je okoli šestdesetega leta slovenski jezik proniknil tudi v srednje šole, v katerih se zdaj že mnogi predmeti razlagajo v maternem jeziku. *)

Slovenski jezik ni samo v šolah obvladal: potisnil je nemškega tudi iz cerkve in slovstva. Pridige so zdaj povsod slovenske, razun Ljubljanske stolnice, **) kjer je v nedeljah enkrat nemška pridiga. Na Kranjskem je le en nemšk časnik, namreč vladna „Laib. Zeitung“, med tem ko samo v Ljubljani izhaja 12 perijodičnih izdajanj v slovenskem jeziku, posvečenih vednostim in slovstvu, v vseh treh okrajnah slovenskih pa pride okoli 30 perijodičnih izdaj na svitlo, med temi trije politični časniki („Novice“, „Slov. Narod“, „Soča“).

V desetih letih (1861—1871) bilo je osnovanih 58 slovenskih narodnih čitalnic. ***)

V kratkem času svojega bivanja v Ljubljani

*) Če tudi dosihmal še nikoli ni obveljala ravnopravnost slovenščine v srednjih šolah, vendar bile so ono leto, ko je prof. Makušev bil v Ljubljani, mnogo na boljem memo danes, ko je dr. Wretschko zopet kos nadzorstva dobil v svoje roke.

**) In Št. Jakobške cerkve, kjer naj bi vendar nemško pridigo zamenili s slovensko in bi tako zdaj prazno cerkev napolnili ob nedeljah in praznikih.

***) Naj primerijo dragi čitatelji ta zelo natančni prevod Makuševskega spisa o „Slovenih“ s spisom „Slovenskega Naroda“, da vidijo, kako strast presuče, kar ni voda na njen mlin. Če spis častitega prof. Makuševa ni brez pogrškov, kdo mu more to v pregreho šteti, ki vidi, kako mirno pripoveduje pisatelj to, kar je najdel med Slovenci v par dnevih svojega bivanja med njimi in v narodnih društvih in knjigah njihovih.

Vred.

sem se prepričal i jaz, kako resnične so besede nepozabljenega Kolarja, ki sem se jih naučil v mladosti:

Často tiha pastuhova hiška

Vice pro vlast može delati

Nežli tábor, z negož valčil Žižka.

(Večkrat more tiha pastirska hišica več koristi prinesiti domovini, kakor tabor, iz katerega se je bojeval Žižka.)

Prepričal sem se do dobrega, da se Avstrijcem ne bode več posrečilo ponemčiti Kranjskih Slovencev, in da to malo slovansko pleme, ki ga vodi umni, praktični in nesebični Bleiweis, doseže v kratkem času polno priznanje narodnih pravic.

Tako sem se ločil od Ljubljane, blagoslavlja je ime starega slovenskega patrijota.....

Poslovenil A. K.

Národno blago.

Pregovori in reki Notranjski.

Zapisal J. Potěpan Škrljev.

(Konec za letos.)

Kjer nič ni, tudi vojska ne vzame.

Nisi vreden, ko da bi te vrele kaše napital in v mrzlo vodo te vrgel.

Rad bi iz šivanke naredil lemež, pa še, da bi mu za črtalo kaj ostalo.

Kdor je vsakemu podložen, je oslu podoben.

Kogar enkrat kača piči, se potlej kuščerice boji.

Bliže mi je srajca, ko suknja.

Tako laže, ko črn pes.

Tako gleda, ko tele nova vrata.

Ta, ki mu dá piti, tega če biti.

Gré čez gozd po drva.

Vsaka tica se s svojim kljunom hrani.

Sesati mu dam, a pameti mu ne morem dati. (Tako se matere zagovarjajo.)

Dvakrat se pravi, kedar se listje grabi.

Bi se z manjim žaba zadušila.

Ta, ki služi, je do grla v luži.

Raji z njim, ko za njim. (Rad vzame.)

Ima ovčarsko bolezen. (Len je.)

Brez muje se še čevelj ne obuje.

Krčmarska dekleta in mlinarska praseta niso za kmeta.

On ne bi dal Bogu palice, da bi vruga udril.

Dokler je pogače, družina skače.

Dokler je krompirja, družina dirja.

Koledar iz slovanskih prislovic.

Za mesec december.

Ako je božično jutro svitlo, temne so žitnice in štale. Teman božič, svitla žitnica. Svitli božič, lahki snopovi. (Česki, pa tudi slovenski pregovor.)

Zelen božič, bela vélika noč. (Česki, poljski, slov.)

Ako je božično jutro osipano z zvezdami, kokoši bodo nosile obilno. (Ruski.)

Teman (meglovit) li je božič, bodo krave molzne; svitli božič, nosile bodo kokoši obilo. (Česki.)

Toplemu božiču in prijateljskim kolaču ne raduj se preveč. (Srbski.)

Na sv. Štefana dan vsak želi biti gospod (ker posli ta dan gospodarjem svojim službe odpovedujejo). (Poljski.)

„Pučki Prij.“